

Cyngor Sir Fynwy

Crynodeb Archwilio Blynyddol 2021

Dyma ein crynodeb archwilio ar gyfer Cyngor Sir Fynwy.

Mae'n dangos y gwaith a gwblhawyd ers y Crynodeb Archwilio Blynyddol diwethaf a gyhoeddwyd ym mis Rhagfyr 2020. Mae ein crynodeb archwilio'n rhan o ddyletswyddau Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Ceir rhagor o wybodaeth am y dyletswyddau hyn ar ein [gwefan](#).

Ynglŷn â'r Cyngor

Rhai o'r gwasanaethau y mae'r Cyngor yn eu darparu

Ffeithiau allweddol

Mae gan y Cyngor 43 o gynghorwyr sy'n cynrychioli'r pleidiau gwleidyddol canlynol:

- Ceidwadwyr: 25
- Llafur: 9
- Grŵp Annibynnol: 5
- Democratiaid Rhyddfrydol: 3
- Annibynnol (Ddim yn rhan o'r Grŵp Annibynnol): 1

Gwariodd y Cyngor £164.2 miliwn ar ddarparu gwasanaethau¹ yn ystod 2020-21, y 6^{ed} gwariant isaf o'r 22 o gynghorau unedol yng Nghymru.

¹ Rydym yn diffinio gwariant ar wasanaethau fel cost gwasanaethau a godir ar y gronfa gyffredinol o'r Dadansoddiad Ariannu Gwariant, namyn costau unrhyw wasanaethau a ariennir o'r Cyfrif Refeniw Tai, gan ychwanegu praeseptau, ardollau a llog ar ddyledion.

Ffeithiau allweddol

O ran y sefyllfa ar 31 Mawrth 2021, roedd gan y Cyngor £23 miliwn o gronfeydd ariannol wrth gefn defnyddiadwy². Mae hyn yn cyfateb i 12.8% o wariant blynyddol y Cyngor ar wasanaethau, yr 2^{il} ganran isaf o'r 22 o gynghorau unedol yng Nghymru³.

Nid yw'r un o'r ardaloedd yn Sir Fynwy ymhlith y 10% o ardaloedd mwyaf amddifadus yng Nghymru; dyma'r isaf o'r 22 o gynghorau unedol yng Nghymru⁴.

Rhagamcanir y bydd poblogaeth Sir Fynwy yn cynyddu 6% rhwng 2020 a 2040 o 94,768 i 100,492, gan gynnwys gostyngiad o 5.2% yn nifer y plant, gostyngiad o 3.9% yn nifer y boblogaeth o oedran gweithio a chynnydd o 35.6% yn nifer y bobl 65 oed a throsodd⁵.

Dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol

Fe wnaethom gwblhau gwaith yn ystod 2020-21 i gyflawni'r dyletswyddau canlynol

- **Gwella'n barhaus**
Roedd rhaid i'r Cyngor sefydlu trefniadau i wneud gwelliannau parhaus, gan gynnwys cynlluniau ac adroddiadau cysylltiedig, ac roedd yn rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol asesu a wnaeth y Cyngor ateb y gofynion hyn yn ystod 2020-21.
- **Archwilio'r Cyfrifon**
Bob blwyddyn mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio datganiadau ariannol y Cyngor i wneud yn siŵr y rhoddir cyfrif priodol am arian cyhoeddus.
- **Gwerth am arian**
Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio pa un a yw'r Cyngor wedi sefydlu trefniadau i gael gwerth am arian am yr adnoddau y mae'n eu defnyddio, a rhaid iddo fod wedi'i argyhoeddi ei fod wedi gwneud hyn.
- **Yr egwyddor datblygu cynaliadwy**

² Rydym yn diffinio cronfeydd ariannol wrth gefn defnyddiadwy fel cronfeydd wrth gefn y gellir eu defnyddio ar gyfer costau refeniw, lle nad yw'r diben wedi'i ddiogelu gan y gyfraith. Mae hyn yn golygu cyfanswm y gronfa gyffredinol, cronfeydd wrth gefn wedi'u clustnodi a balansau ysgolion. Nid yw'n cynnwys cronfeydd wrth gefn y Cyfrif Refeniw Tai, derbyniadau cyfalaf na grantiau cyfalaf anghymwysedig.

³ Ffynhonnell: Datganiad Cyfrifon 2020-21

⁴ Diffinnir ardal yn y cyd-destun hwn fel 'Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is'. Ffynhonnell: Stats Cymru

⁵ Ffynhonnell: Stats Cymru

Mae angen i gyrrff cyhoeddus gydymffurfio â'r ddyletswydd datblygu cynaliadwy wrth bennu eu hamcanion llesiant a chymryd camau i'w cyflawni. Rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol asesu i ba raddau y maent yn gwneud hyn.

Rydym yn parhau i gydnabod y straen enfawr ar wasanaethau cyhoeddus ac i weithio mewn ffordd sy'n ceisio lleihau'r effaith ar ymateb cyrrff cyhoeddus i COVID-19, gan ddal i gyflawni ein dyletswyddau statudol.

I gyflawni dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol rydym yn cwblhau prosiectau penodol, ond rydym hefyd yn dibynnu ar waith archwilio arall, a gwaith cyrrff rheoleiddio megis Arolygiaeth Gofal Cymru ac Estyn (yr arolygiaeth addysg). Rydym yn cymryd canfyddiadau ein gwaith archwilio i ystyriaeth wrth asesu pa un a yw'r Cyngor wedi sefydlu trefniadau i sicrhau gwerth am arian. Caiff ein canfyddiadau a'n casgliadau eu crynhoi isod.

Yr hyn a ganfuom

Archwiliad o Gyfrifon Cyngor Sir Fynwy ar gyfer 2020-21

Bob blwyddyn rydym yn archwilio datganiadau ariannol y Cyngor.

Ar gyfer 2020-21:

- Rhoddodd yr Archwilydd Cyffredinol farn ddiamed bod datganiadau ariannol y Cyngor yn gywir a theg ar 5 Tachwedd 2021.
- Cafodd Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac Adroddiad Naratif y Cyngor eu paratoi yn unol â Chod CIPFA a chanllawiau perthnasol. Roeddent hefyd yn gyson â'r datganiadau ariannol a baratowyd gan y Cyngor ac â'n gwybodaeth ni am y Cyngor.
- Roedd ansawdd y datganiadau drafft a gyflwynwyd i'w harchwilio ar 21 Gorffennaf 2021 yn dda ar y cyfan.
- Fe wnaed nifer o newidiadau i ddatganiadau ariannol y Cyngor a gododd o'n gwaith archwilio, gyda'r rheiny'n cael eu dwyn i sylw'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn ein Hadroddiad ar y Datganiadau Ariannol ym mis Tachwedd 2021.
- yn ogystal â chyfrifoldebau'r Archwilydd Cyffredinol am archwilio datganiadau ariannol y Cyngor, mae ganddo gyfrifoldeb hefyd am ardystio nifer o hawliadau am grantiau a ffurflenni grantiau. Mae ein gwaith i ardystio grantiau ar gyfer blwyddyn ariannol 2020-21 yn dal i fynd rhagddo.
- Mae'r Archwilydd Cyffredinol wedi cyhoeddi ei dystysgrif sy'n cadarnhau bod yr archwiliad o'r cyfrifon ar gyfer 2020-21 wedi cael ei gwblhau.

Ein gwaith mewn ymateb i bandemig COVID-19

Mewn ymateb i bandemig COVID-19, fe newidiom ni ddull a ffocws ein gwaith archwilio perfformiad mewn llywodraeth leol a chyrrff eraill. Isod ceir crynodeb o rywfaint o'r gwaith yr ydym wedi'i wneud mewn ymateb i'r pandemig ar draws nifer o sectorau, y mae cryn dipyn ohono'n berthnasol i lywodraeth leol.

Fe gynhaliom ni brosiect i ategu ymdrechion y sector cyhoeddus trwy rannu gwersi a ddysgwyd trwy'r pandemig. Nod y prosiect yw ysgogi rhywfaint o feddwl, a chyfnewid ymarfer. [Ceir rhagor o wybodaeth ar ein gwefan.](#)

Ym mis Mawrth 2021, fe gyhoeddodd ni [adroddiad cenedlaethol](#) a oedd yn nodi trosolwg o'r cynnydd hyd yma o ran Profi, Orlhain, Diogelu yng Nghymru. Ym mis Rhagfyr 2020, fe wnaethom hefyd gyhoeddi rhai o [arsylwadau'r](#) Archwilydd Cyffredinol ar gaffael a chyflenwi Cyfarpar Diogelu Personol yn ystod pandemig COVID-19, ac yna [adroddiad](#) ar hynny ym mis Ebrill 2021. Ym mis Mehefin 2021, fe wnaethom hefyd gyhoeddi ein [hadroddiad](#) ar gyflwyno rhaglen frechu COVID-19 yng Nghymru.

Gwella'n barhaus

Fe wnaeth yr Archwilydd Cyffredinol ardystio bod y Cyngor wedi cyflawni ei ddyletswyddau sy'n weddill dan Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 ar gyfer blwyddyn ariannol 2020-21, fel y'u harbedwyd gan orchymyn a wnaed dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021.

Fel rhan o'n harchwiliad o asesiadau cynghorau o'u perfformiad ar gyfer blwyddyn ariannol 2020-21, fe wnaethom nodi bod llai o gyfeirio at wybodaeth gymharol am berfformiad er ein bod yn cydnabod bod y pandemig wedi arwain at atal gwaith i gasglu peth data ar lefel genedlaethol am y tro. Bydd y gallu i gymharu data a pherfformiad â sefydliadau eraill yn dal i fod yn elfen bwysig o drefniadau i sicrhau gwerth am arian a bydd yn her i gynghorau ei ystyried yn enwedig wrth iddynt barhau i weithredu'r gofynion sy'n ymwneud â hunanasesu a nodir yn Neddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021.

Cynaliadwyedd ariannol

Yn ystod 2020-21, fe wnaethom archwilio cynaliadwyedd ariannol pob cyngor yng Nghymru. Yng Nghyngor Sir Fynwy, daethom i'r casgliad bod gan y Cyngor ddealltwriaeth dda am ei sefyllfa ariannol, ond bod y sefyllfa honno'n gryn her gyda phwysau sylweddol o ran gwariant, balansau isel mewn cronfeydd wrth gefn ac arbedion yn dod yn anos i'w cyflawni. Gellir gweld yr adroddiad llawn [yma](#).

Fe wnaethom hefyd gyhoeddi dau adroddiad cryno cenedlaethol: yr [adroddiad cyntaf](#) ym mis Hydref 2020 a'r [ail adroddiad](#) ym mis Medi 2021.

Cynllunio adferiad

Yn ystod 2020-21, fe wnaethom adolygu'r trefniadau yr oedd pob cyngor yng Nghymru'n eu rhoi ar waith i gefnogi gwaith cynllunio adferiad. Fe wnaethom y gwaith yma ar sail barhaus, gan ddarparu adborth mewn amser real ac yn barhaus lle'r oedd yn briodol. Roedd ein canfyddiadau allweddol yn cynnwys:

- Fe symudodd y Cyngor yn gyflym i ddatblygu, cytuno a gweithredu set ddiwygiedig o nodau strategol, y mae'n parhau i'w diweddarau.
- Dangosodd y Cyngor ddealltwriaeth eglur a chyson am effaith ariannol COVID-19 ar ei gyllideb a'i ffrydiau incwm yn 2020-21 a bu'n adrodd yn rheolaidd wrth y Cabinet ar yr effeithiau hynny.
- Fe sefydlodd y Cyngor nifer o fentrau i gefnogi lles staff a bu'n ymgysylltu'n rheolaidd â staff tra'r oedd y mwyafrif yn gweithio gartref.
- Roedd proses y Cyngor i newid i wneud penderfyniadau a chynnal cyfarfodydd pwyllgor yn rhithwir yn un gyflym ac fe'i rheolwyd yn dda, gan ei alluogi i ddychwelyd at y broses benderfynu ddemocrataidd lawn yn gynharach na llawer o gynghorau eraill yng Nghymru.

Mae ein llythyr adborth i'w weld [yma](#).

Caffael contract gwastraff

Yn ystod 2020-21, fe ddilynom ni wasanaeth gwastraff y Cyngor wrth iddo gaffael contract newydd i reoli a gweithredu tair Canolfan Ailgylchu Gwastraff Cartrefi a dwy Orsaf Trosglwyddo Gwastraff y Cyngor. Nod yr adolygiad oedd ceisio sicrwydd bod y Cyngor wedi cynnwys yr holl ystyriaethau perthnasol a rhesymol fel rhan o'i drefniadau caffael ar gyfer gwastraff, i sicrhau gwasanaeth cynaliadwy. Canfuom fod y broses gaffael wedi mynd yn dda ar y cyfan a bod y tîm bach a fu'n rhan ohoni wedi gweithio'n galed i lwyddo i ddyroddi'r contract ar amser. Yn dilyn ein hadborth, mae'r Cyngor wedi cytuno i adolygu pa un a fyddai o fudd iddo baratoi strategaeth leol ar gyfer rheoli gwastraff. Mae ein llythyr adborth i'w weld [yma](#).

Arolygiaethau eraill

Fe wnaethom hefyd ystyried adroddiadau Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC) ac Estyn yn ogystal ag unrhyw gamau dilynol a gymerwyd gan y Cyngor mewn ymateb. Fe gyhoeddodd AGC ac Arolygiaeth Gofal Iechyd Cymru eu hadolygiad Cenedlaethol ar y cyd o ddefnyddio'r Trefniadau Diogelu wrth Amddifadu o Ryddid yng Nghymru. Fe wnaethant nodi nifer o ganfyddiadau ac argymhellion allweddol. Ceir yr adroddiad llawn [yma](#).

Ni chynhaliodd Estyn arolygiad o Wasanaethau Addysg Llywodraeth Leol yn Sir Fynwy yn ystod 2020-21.

Astudiaethau llywodraeth leol

Yn ogystal â gwaith lleol ym mhob cyngor, bob blwyddyn rydym hefyd yn cynnal astudiaethau ar draws y sector llywodraeth leol i wneud argymhellion ar gyfer gwella gwerth am arian. Nid yw canfyddiadau'r astudiaethau hyn yn ymwneud yn benodol â Chyngor Sir Fynwy o anghenraid a dylai pob cyngor ystyried pa ganfyddiadau ac argymhellion sy'n berthnasol iddynt hwy. Ers yr adroddiad gwella blynyddol diwethaf, rydym wedi cyhoeddi'r adroddiadau canlynol:

Gwasanaethau dewisol (Ebrill 2021)

Mae pwysau ariannol wedi peri i gynghorau ostwng gwariant a thorri gwasanaethau, ond mae'r pandemig wedi dangos bod gwasanaethau llywodraeth leol yn hanfodol i gadw pobl yn ddiogel ac yn iach. Fe wnaethom ganolbwyntio ar sut y mae cynghorau'n diffinio gwasanaethau, y systemau a'r prosesau y maent wedi'u defnyddio i adolygu gwasanaethau a pha mor gadarn yw'r rhain. Mae'r galw am rai gwasanaethau hanfodol yn dal i gynyddu ac nid yw cynghorau'n hyderus y gallant barhau i ddarparu'r gwasanaethau hyn yn wyneb y galw cynyddol a chymhleth hwn. Mae angen i gynghorau achub ar y cyfle i adnewyddu, ailgloriannu ac ailosod yr hyn y maent yn ei wneud a dysgu o'r pandemig i greu dyfodol gwell. Cyhoeddwyd ein [hadroddiad](#) ym mis Ebrill 2021.

Adfywio canol trefi yng Nghymru (Medi 2021)

Rhwng 1950 a 1980, fe wnaeth awdurdodau lleol roi blaenoriaeth i adfywio canol trefi gan greu mannau adwerthu newydd a mwy. Fodd bynnag, mae dewisiadau polisi blaenorol, disgwyliadau newidiol defnyddwyr a datblygiadau technolegol bellach yn effeithio'n andwyol ar ganol sawl tref yng Nghymru. Ac mae'r pandemig wedi creu heriau i lywodraeth leol a'r Llywodraeth ganolog, gydag un siop ymhob saith ar strydoedd mawr Cymru bellach yn wag, er bod Llywodraeth Cymru wedi buddsoddi ac ysgogi buddsoddiadau gwerth £892.6 miliwn yn y saith mlynedd ddiwethaf. Nid oes gan awdurdodau lleol y capasiti i ymateb i'r sefyllfa hon ac nid ydynt wastad yn defnyddio'r pwerau sydd ganddynt i helpu i adfywio trefi. I gyflawni'r deilliannau lleol gorau, mae angen i bolisiâu a threfniadau cydweithio gael eu halinio a'u hintegreiddio, ac mae angen i adnoddau gael eu blaenoriaethu ar ganol trefi. Cyhoeddwyd ein [hadroddiad](#) ym mis Medi 2021.

Gwaith sydd yn yr arfaeth ar gyfer 2021-22

Fe wnaethom hefyd fwrw golwg ar yr heriau a chyfleoedd allweddol sy'n wynebu'r Cyngor. Gallai'r rhain gael effaith ar allu'r Cyngor i gyflawni ei rwymedigaethau cyfreithiol mewn perthynas â'r egwyddor datblygu cynaliadwy a'r modd y mae'n defnyddio'i adnoddau.

Y risg a'r mater mwyaf arwyddocaol sy'n wynebu cynghorau a'r sector cyhoeddus ehangach o hyd yn ystod 2021-22 yw pandemig COVID-19. Rydym wedi trefnu ein gwaith i ddarparu sicrwydd a her mewn ffordd sy'n helpu i gefnogi'r Cyngor trwy'r cyfnod hwn. Mae ein gwaith arfaethedig ar gyfer 2021-22 yn cynnwys:

- Sicrwydd ac asesu risg gan gynnwys ffocws ar y canlynol:
 - Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021
 - Cynllunio adferiad
 - Cynlluniau lleihau carbon
 - Trefniadau hunanasesu
 - Sefyllfa ariannol
- Llamu Ymlaen – wrth i'r byd symud yn ei flaen, gan ddysgu o'r pandemig, mae'r adolygiad hwn yn ystyried pa mor effeithiol y mae cynghorau'n cryfhau eu gallu i drawsnewid, addasu a pharhau i ddarparu gwasanaethau, gan gynnwys y rhai a ddarperir mewn partneriaeth gyda rhanddeiliaid allweddol a chymunedau.
- Archwiliad o adrodd ar wella

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol ar y llywodraeth, ac fe'i penodir gan Ei Mawrhydi'r Frenhines. Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn gwneud ei waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n fwrdd statudol a sefydlwyd at y diben hwnnw ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol. Caiff Swyddfa Archwilio Cymru ei dwyn i gyfrif gan y Senedd.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, gan gynnwys awdurdodau unedol, yr heddlu, awdurdodau tân ac achub, parciau cenedlaethol a chynghorau cymuned. Mae hefyd yn cynnal astudiaethau o werth am arian mewn llywodraeth leol, yn asesu cydymffurfiaeth â'r gofynion sy'n weddill o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 a gall gynnal arolygiadau arbennig dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021.

Y tu hwnt i lywodraeth leol, yr Archwilydd Cyffredinol yw archwilydd allanol Llywodraeth Cymru a'r cyrff cyhoeddus a noddir ganddi ac sy'n gysylltiedig â hi, Comisiwn y Senedd a chyrff y Gwasanaeth Iechyd Gwladol yng Nghymru.

Archwilio Cymru yw'r enw cyfunol anstatudol ar gyfer Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n endidau cyfreithiol ar wahân sydd â'u swyddogaethau cyfreithiol eu hunain, fel a ddisgrifir uchod. Nid yw Archwilio Cymru yn endid cyfreithiol.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg.